

**Hoe de herkomst van Cypriaan De Rore
ontrafeld werd.
Ronse, 1515/16 – Parma, 1565.
door
Albert Cambier**

Onder de vele luisterrijke namen die tot op de huidige dag de glorie van de Nederlandse polyfonie uit de 15de-16de eeuwen hooghouden, is ook die van Cypriaan De Rore te vernoemen. Maar, zoals bij een aantal van zijn land-, tijd- en kunstgenoten, bleven hele perioden uit zijn kort, maar ongetwijfeld goed gevuld leven, waaronder zijn geboorteplaats, zijn eerste opleiding en zijn begin carrière, tot op heden in het duister.

DE OORSPRONG VAN EEN LEGENDE.

Reeds in de vorige eeuw had de Oudenaardse muziekhistoricus Edmond Van der Straeten een aantal originele gegevens gepubliceerd ⁽¹⁾, die de magere en deels op louter veronderstellingen berustende fragmentaire biografie door Fr. Caffi ⁽²⁾ aanvulden of verbeterden. Zijn vertrouwd zijn met de demografische gegevens uit zijn geboortestreek had hem trouwens de naam De Rore als een in de driehoek Gent-Kortrijk-Ronse inheems patroniem laten herkennen. Hij had zelfs de onder Alva verbannen Ronsische beeldenstormer Lodewijk De Rore vermeld, zonder te durven denken dat het precies dezelfde man kon zijn die op de graf- of gedenksteen van de polyfonist Cypriaan in de kathedraal te Parma vermeld staat als diens neef en enige erfgenaam. Kort nadien kon U. Rossi nog een aantal nieuwe biografische elementen aanbrengen ⁽³⁾.

Toch waren deze beide musicologen niet de eerste vorsers die zich over de gestalte, het leven en de kunst van maestro Cipriano gebogen hadden. Reeds lang voor Burney op het einde van de 18de eeuw ⁽⁴⁾ een samenvatting gaf van wat men toen over de Vlaamse madrigalist meende te weten, had een Antwerps polygraaf, Frans Sweerts of Sweertius, in 1628, dus nauwelijks 65 jaar na de

dood van de grootmeester, in een soort biografische encyclopedie van alles wat de Nederlanden aan min of meer bekende namen hadden voortgebracht ⁽⁵⁾, ook de figuur van de in Noordoost Italië zo bejubelde Vlaming even belicht. En daar was het dat voor de eerste keer een biografisch detail opdook dat een lang en taai bestaan zou kennen, nl. dat De Rore uit Machelen of Mechelen afkomstig was. Het loont o.i. wel de moeite om Sweerts' talrijke encyclopedische bouwsels en brouwsels nader te bekijken om iets van werkmethode te leren verstaan. De man was een blijkbaar welstellend Antwerps handelaar uit de bloeitijd van de havenstad voor de sluiting van de Schelde in 1648. Een tijdgenoot van Rubens dus. Het beste van zijn tijd stak hij in het verzamelen van gegevens over alle mogelijke onderwerpen, die hij in een aantal lijvige boeken publiceerde en waarvan hij de documentatie links en rechts bijeenhaalde zonder de nauwkeurigheid ervan zelf te kunnen nagaan.

Meer bepaald voor wat de geboorteplaats van zijn figuren betreft, moest hij zich tevreden stellen met een benaderende localisatie. Wanneer hij de plaats precies kende, liet hij niet na er steeds 'oriundus' of 'natus' aan toe te voegen; in andere gevallen vermeldde hij de landstreek, de heerlijkheid, de kloosterorde of zelfs het bisdom waaruit de man afkomstig was. Zo werd dit voor Adriaan Willaert 'Brugens' en voor Cypriaan De Rore 'Machliniensis'. Deze vage en dubbelzinnige attributie zou meer dan drie en een halve eeuw meegaan en buiten alle redelijkheid door anderen verder geëxpliciteerd worden met veronderstelde leerscholen en –meesters, waarbij nog eens gratis Antwerpen werd bijgesleurd.

Een typisch voorbeeld van dit soort geschiedschrijving wordt geleverd in een artikel uit 1909 van de Mechelse stadsarchivaris Van Aerde ⁽⁶⁾, waarin de man boudweg stelt dat hij de naam De Rore nooit in enig Mechels document heeft ontmoet, maar dat – vermits iedereen het zegt – aan de Mechelse oorsprong van De Rore niet kan worden getwijfeld.

EEN MEER KRITISCHE BENADERING IN DE 20STE EEUW.

Tijdens onze eeuw nam het onderzoek rond De Rore's leven en activiteit een sterke uitbreiding door toedoen van een aantal musicologen die er in slaagden, hetzij nieuwe betrouwbare gegevens te verzamelen, hetzij onbetrouwbare beweringen te relativiseren. In eigen land kunnen we niet voorbijgaan aan de figuur van Walter Weyler die reeds voor 1940, met het oog op een doctoraatsverhandeling, aan intensief bronnenonderzoek deed in het buitenland. Zijn voortijdige dood verhinderde hem het 'opus magnum' waarvan hij droomde, tot een goed einde te brengen, maar een aantal aspecten van zijn onderzoek kon toch het licht zien ⁽⁷⁾ en bracht heel wat nieuwe gegevens aan, ofschoon zijn interpretatie van meerdere madrigalenteksten later onhoudbaar bleef.

Dit laatstgenoemde tekort – zo belangrijk voor bepaalde details uit de levensloop van de 16de-eeuwse kunstenaar – werd op waarlijk schrandere wijze ingevuld

door Dr. Bernhard Meier, hoogleraar te Tubingen, tegelijk met de publicatie van de monumentale kritische uitgave van het volledig oeuvre van de Vlaamse musicus ⁽⁸⁾. Dit grootse werk wacht op zijn voltooiing in een exhaustieve monografie over de kunstenaar.

In de Verenigde Staten vond Cypriaan De Rore een ijverig bewonderaar in de persoon van hoogleraar Dr Alvin Johnson. Ofschoon deze laatste – althans op zuiver biografisch gebied – geen opzienbarende ontdekkingen deed, vormde hij toch met de beide zoëven genoemde musicologen een hecht driespan om de al te gedurfd en doorgaans onbewezen veronderstellingen van de oudere biografen in een gezonde twijfel te trekken ⁽⁹⁾. Zonder het voorafgaandelijk opruimingswerk van deze eminente specialisten zouden we het nooit aangedurfd hebben, met ons eigen onderzoek te beginnen. Bovendien had de laatstgenoemde het geluk de eerste stappen van een veelbelovende jonge kracht te begeleiden, die we weldra in levende lijve mochten ontmoeten.

ONS EIGEN ONDERZOEK OVER DE FAMILIE DE RORE TE RONSE.

Reeds meer dan 40 jaar geleden waren we, bij het napluizen van het Ronsische kapittel- en stadarchief, getroffen geworden door het opvallend veelvuldig voorkomen, in de late 15de en vroege 16de eeuw, van de naam Cypriaan De Rore, de Roere, de Rodere of 's Roders. Deze zeldzame namencombinatie wekte toen al het vermoeden op dat die mensen, zonet identiek met, dan toch de dichte familieleden moesten zijn van de kunstenaar die echter tijdens die periode ofwel nog niet ofwel niet meer leefde ofwel in het buitenland verbleef. Opvallend bij deze familietak (het ging over 4 à 5 personen met die naam) was de nauwe verwantschap met een even groot aantal Celestinussen De Rore of De Rodere. Naar alle waarschijnlijkheid ging het om een speciale devotietrek jegens de 3 secundaire Ronsische stads – en kerkpatroons Cornelius, Cyprianus en Celestinus.

Deze tak van de toen al wijdvertakte familie De Ro(de)re te Ronse had het ver gebracht. Reeds in de 15de eeuw speelde een Cypriaan De Rore een vooraanstaande rol in de Ronsische lakenhandel. Door de nauwe feodale banden die van 1280 tot 1402 tussen Ronse en Namen bestaan hadden, was deze laatstgenoemde stad met haar beroemde jaarmarkt een belangrijke afzetmarkt geworden voor het Ronsisch laken. En daar was het dan ook dat de eerst ons bekende Cypriaan De Rore opduikt als eigenaar van 'twee kramen'. Hij werd er opgevolgd door zijn zoon Herman (of liever Hermes) die zich zowel economisch als muzikaal te Namen inburgerde. Nog in het midden van de 16de eeuw is de toenmalige kapelmeester van de Sint Albi, uskollegiaal een verwant van de De Rore's, bij wie onze madrigalist in 1558 en 1559 heel hartelijk op een muziekfestijn werd ontvangen en waar hij de 'pueri chorales' van Saint-Aubin dan ook royaal tracteert (10).

Intussen bloeide deze tak ook te Ronse welig op. Naast hun handelsactiviteiten oefende hij ook die van bankier uit; dit niet enkel voor hun particuliere stadsgenoten maar ook voor het Sint-Hermeskapittel. Zij bezaten huurhuizen, konden bij gerechtszaken steunen op de meest invloedrijke stadsgenoten, en waren de geatritreerde wasleveranciers van de Kollegiaal, en Celestinus, de man die de oudste broer van de componist bleek te zijn, kon reeds als 12-jarige knaap een optie nemen op een der drukst bezochte pelgrimsherbergen van de stad. Hij had het geluk als echtgenote een uitzonderlijke vrouw, Hermien Bauwens te hebben die ook na zijn vroege dood in 1558 (hij was pas 48 jaar geworden) het familiebedrijf bleef runnen. Zij moest echter aanzien dat haar twee kinderen, Lodewijk en Johanna, zeer actief in de protestantse culturele revolutie betrokken waren en door Alva verbannen en van hun bezittingen beroofd werden.

Toch was die familietak zeer klerikaal ingesteld. Terwijl we tevergeefs de naam De Rore in de lijst der stadsmagistraten zoeken (ofschoon ze er minstens sedert de 14de eeuw woonden) vinden we ze talrijk onder de leden (kanunniken, kapelaans en vicarii) van het kapittel. Tot tweemaal toe gaan ze huwelijksbanden aan met de eveneens aloude Ronsische familie Payen of Payens die mogelijk verwant is met de muzikale familie met die naam te Zinnik.

Jammer genoeg heeft het toeval ons de kans uit de handen geslagen om de jonge Cypriaan als leerling aan de kapittelschool te Ronse zelf terug te vinden. De kapittelakten vertonen immers een hiaat tussen 1524 en 1534, d.i. juist van zijn 8ste tot zijn 18de jaar. Daardoor werd het ons minder gemakkelijk apodiktisch te bewijzen dat de madrigalist inderdaad een lid was van de Ronsische familie. Gelukkig bleven andere wegen open.

Het bevreemde ons nl. dat de componist die sedert 1547 in dienst was van de familie d'Este, hertogen van Ferrara, nooit naar zijn vaderland was teruggekeerd. En plots, in maart 1558, trekt hij naar de Nederlanden. Uit de plaatselijke archiefbescheiden weten we dat een paar weken voordien de man die we voor zijn oudste broer houden, Celestins II, overleden was. Blijkbaar had de weduwe, zijn schoonzus dus, zijn bijstand nodig. Op 24 september van dat jaar schrijft de componist vanuit Antwerpen (waar de zaakgelastigde van de Farrerese hertog voor de diplomatieke post zorgde) dat hij de zaken thuis zo verward had aangetroffen dat hij 5 maanden werk had gehad om ze weer in orde te brengen. Blijkbaar was dus ook de vader van de componist reeds overleden. Maar opnieuw ontnemt het toeval ons de mogelijkheid om dit ter plekke te controleren: circa 1920 werd het register ontvreemd waarin de chirografen geplakt zaten van 1548 – 1574. Maar aangezien de wedwe van Celestinus ook nog minderjarige kinderen had kwam althans één betwisting tijdens de maanden van Cypriaans verblijf in de Nederlanden voor de Ronsische wezenkamer, in wier registers we inderdaad naast Celestinus' weduwe ook een Cypriaan De Rore aantreffen, die haar bijstaat in en betwisting betreffende het niet betalen van een sinds lang verschuldigde huursom door een jonge losbol, de zoon van de toenmalige meier.

Midden december 1558 was Cypriaan te Ferrara terug. Maar op verrassende wijze trekt hij nauwelijks zes maanden later weer naar het Noorden. Weyler had beweerd dat de musicus aan hertog Ercole d'Este de toelating had gevraagd om zijn ambt te Ferrara definitief op te geven, maar het bewijs van die bewering is niet te leveren. Integendeel: intussen was te Ronse een ramp gebeurd die Cypriaan niet onberoerd kon laten: op 19 juli 1559 was de gehele stad uitgebrand. Nauwelijks had Cypriaan te Ferrara daarvan nieuw ontvangen (kort na zijn laatste wedde op 23 juli) of hij ondernam opnieuw de verre reis naar de Nederlanden. Hoe hij de zaken daar aantrof weten we uit een brief die De Rore (opnieuw vanuit Antwerpen via de zaakgelastigde van de hertog, Camillo Bersanno) op 12 november aan de zoon van de inmiddels overleden hertog schreef: 'na mijn vertrek uit Ferrara, heb ik hier mijn familie helemaal geruïneerd (d.i. tussen de puinhopen) aangetroffen'. Financieel geruïneerd waren ze alleminst vermits zijn schoonzus belangrijke sommen aan het kapittel kon voorschieten voor de restauratie van de kollegiaal..

De nieuw hertog van Ferrara, Alfonso II d'Este, nam Cypriaan niet opnieuw in dienst. Het was tijdens die werkloze maanden dat de componist naar München trok waar aartshertog Albrecht V steeds een enthousiast bewonderaar was geweest van De Rore's composities, en derhalve door zijn hofschilder Hans Mielich een ongemeen prachtig versierd manuscript van uitzonderlijke afmetingen had laten schilderen met uitsluitend composities van De Rore . De Duitse miniaturist nam de gelegenheid te baat om het verbluffend realistisch portret van de toen 43 à 44-jarige musicus op de frontpagina uit te voeren. Maar aangezien Orlandus Lassus er de hofkapel leidde (sinds 1556 zanger en kapelmeester sinds 1563) was er geen betrekking open voor de werkloze Cypriaan.

CYPRIAAN DE RORE *EN* MARGARETHA VAN PARMA.

In het jaar echter dat Ronse uitbrandde en Cypriaan zijn betrekking te Ferrara verloor, aanvaardde Margaretha van Parma, bastaarddochter van Keizer Karel V en Johanna Van der Gheynst, het ambt van regentes der Nederlanden in naam van haar halfbroer Philip II. Haar moeder was de dochter van een tapijtwever van Nukerke, op amper 6 kilometer van Ronse, die in dienst was van Jacoba van Luxemburg, echtgenote van Karel van Lalaing, baron van Schorisse, gouverneur en baljuw van Oudenaarde, op het ogenblik dat de 21-jarige Karel V er van 22 oktober tot 11 december 1521 verbleef in verband met het beleg van Doornik. Uit de ontmoeting van de keizer en de weversdochter werd midden 1521 Margaretha te Oudenaarde geboren. Hoewel het wichtje vrijwel onmiddellijk van haar moeder werd weggenomen en toevertrouwd aan de zorgen van André de Douvrin keldermeester van de keizer, kon ze bij bepaalde gelegenheden haar moeder ontmoeten de intussen gehuwd was met een meester aan het rekenhof te Brussel. Zo was ze b.v. in 1531 (op 9-jarige leeftijd dus) meter van haar eigen halfzusje, het wettige dochtertje van Johanna Van der Gheynst. Na een

eerste huwelijk (1536) met de veel oudere Alexander de Medicis, eveneens een bastaard, beschermeling van de paus en van de keizer, die echter minder dan een jaar later vermoord werd, huwde ze in 1538 een tweede keer onder dwang met Ottavio Farnese, hertog van Parma.

Toen ze in 1559 tot gouvernante van de Nederlanden werd benoemd, zal ze wel benieuwd geweest zijn naar haar geboortestreek die ze nauwelijks gezien had en waarvan ze zich helemaal niets meer herinnerde. Riep de sollicitatie van De Rore bij haar iets wakker? Het feit dat een Ronsenaar Hermes Van Winghene, vanaf 1537 tot aan zijn dood in 1573 lid was van de Privé-raad van de regentessen, en dat een ander stadsgenoot Karel Van der Beken keizerlijk secretaris was, kan een rol gespeeld hebben in het uiteindelijk succes van Cypriaans sollicitatie bij Margaretha. Hij kreeg een benoeming als kapelmeester te Parma, bij haar echtgenoot waar ze zich op het einde van haar regentaat hoopte terug te trekken.

Cypriaan dankte haar uitbundig met een speciaal voor de gelegenheid geschreven madrigaal 'Alma real', waarvan de tekst verwijst naar de waarschijnlijk feestelijke uitvoering ervan op 'Dertienavobnd' ('Beffana' 1561. Daarin vergelijkt de componist en tekstdichter zich met de Drie Wijzen die trouw de ster (= Margaretha) volgen; met een palmboom die openbloeit als de maan (= Margaretha) ten hemel stijgt; met een zonnebloem die zich steeds wendt naar de zon (= Margartetha), om te besluiten dat hij niet alleen door haar uitverkiezing nu, maar door zijn hele levenslot steeds van haar gunst heeft mogen genieten.

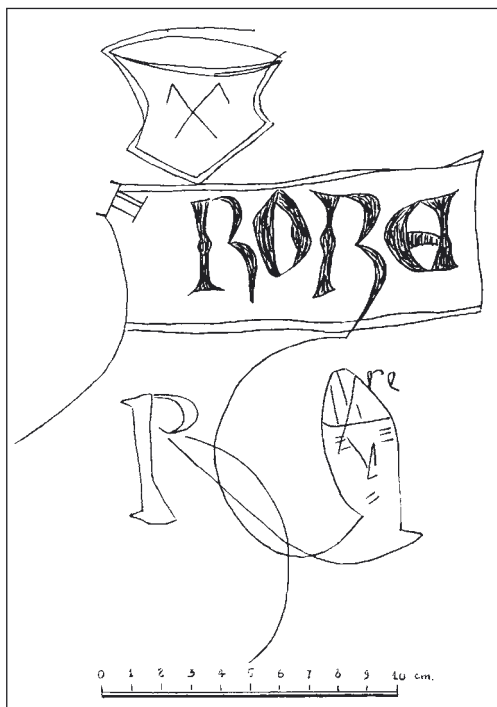
Het is verleidelijk om daaruit te gaan besluiten dat er reeds eerder contacten zijn geweest tussen Cypriaan en Margaretha, en dat in alle geval voor zijn indienstreden te Ferrara in 1547. Wij weten zeker dat De Rore tussen 1527 en 1532 geen lid geweest is van de muziekkapel van de regentes te Mechelen Brussel. Vanaf 1533 tot 1536 verbleef Margaretha op het Palazzo Pizzofalcone te Napels onder de bescherming van de nieuwe landvoogd Karel van Lannoy. Na haar tweede huwelijk woonde ze vooral te Ronser. Telkens had ze een muziekkapel. Een nauwkeurig onderzoek van het Farnesiaans archief dat te Napels bewaard wordt (11) zou over een eventueel contact met De Rore aldaar misschien opheldering kunnen brengen.

HET FAMILIEWAPEN DER DE RORE'S EN DE FIGUUR VAN LODEWIJK DE RORE

De lezer kan elders kennis maken met De Rore's vertrek vanuit Brussel naar Parma op 27 januari 1561; zijn korte carrière aldaar tot aan de dood van Adriaan Willaert te Venetië, wiens opvolger hij aldaar aan de San Marco werd in 1563; zijn terugkeer naar Parma één jaar nadien, waar hij op 9 juli 1565 voor de laatste keer uitbetaald werd. Uit de correspondentie tussen Tommaso Macchiavelli, secretaris van de hertog van Parma te Brussel met de Italiaanse thuishaven weten we dat Cypriaan De Rore aldaar tussen 11 en 20 september 1565 moet overleden zijn.

Ofschoon uit een verder te bespreken document blijkt dat De Rore op dat ogenblik op de thans verdwenen parochie van Sint-Barnabas woonde, weet Frans Sweerts reeds in 1628 te vertellen dat Meester Cypriaan begraven ligt in de kathedraal van die stad. Thans bevindt zich de gedenkplaat vooraan in de westwand van de eerste zuiderzijkapel van de dom. Zij vertoont geen sporen van sleet, waaruit zou blijken dat ze ooit als grafsteen in de vloer zou hebben gediend. Op dit ogenblik bestaat de kathedraalvloer uit een zeer rijke 18de – eeuwse veelkeurige marmeren ntarsiëndecoratie. Lagen er voorheen ook grafstenen zoals in andere kerken? De huidige steen schijnt wel 16de-eeuws te zijn.

Maar laten we eerst de gedenksteen zelf bekijken. Het onderste derde deel ervan wordt ingenomen door een sterk vergrote kopie van een zegelringafdruk, zonder twijfel die van de gestorvene, met daarop overduidelijk twee gekruiste zeisen. Die zijn hier echter geen doodssymbolen maar het persoonlijk en familiewapen van de overledene. We treffen namelijk dit wapen onveranderd aan als graffito op een zuil in de Sint-Hermeskrypte te Ronse vergezeld van het opschrift RORE, en op een aantal handtekens van de familie De Rore te Ronse uit 1567. De nauwkeurige overeenkomst van dit familiemerk te Ronse en te Parma neemt elke twijfel weg over de verwantschap tussen die naamgenoten. Het wapen is sprekend: het verwijst naar de betekenis van de naam De Ro(de)re = De Rooier: hij die onkruid afmaait.

*'Graffito in de krypte
Sint Hermes te Ronse'*

*'Drie huismerken van respectievelijk:
Hermes, Celestinus
en Jacob De Rodere
(16 september 1567):
Brussel, Rijksarchief.'*

Maar er is meer: op de gedenksteen staan, behalve de naam, de functies en de leeftijd van de overledene, ook de mededeling dat de steen geplaatst werd door ene LUDOVIC.FRAT.FIL.ET HAER. MOESTISS... ; hetgeen (= sinds Sweerts en Fétis) altijd gelezen is als: ‘Ludovicus, frater, filius (of filia) et haeredes moestissimi’ (zijn broer Lodewijk, zijn kind en zijn diepbedroefde erfgenamen), met al de logische bezwaren vandien, n.l. de aanwezigheid van een (niet bij name en slechts op de tweede plaats genoemde) zoon of dochter, daar waar de kunstenaar blijkbaar nooit gehuwd is geweest en misschien zelfs tot de geestelijke stand behoorde.

Ofschoon niet onmogelijk, bezorgde die lezing ons toch heel wat hoofdbrekens.

NIEUW BLOED IN DE DE RORE - VORSING

Het was op dat ogenblik dat dank zij de bemiddelling van Dr. A. Johnson en Dr. B. Meier, een nieuwe De Rore-vorser opdook: Dr. Jessie Ann Owens, thans hoogleraar in Massachusetts, die haar sporen verdiend heeft met een doctoraal proefschrift over het reeds vernoemde meesterlijke manuscript met madrigalen van De Rore te München. Dank zijn een beurs was zij in staat een paar zomers in Italië door te brengen, waar ze enkele hoogst interessante ontdekkingen over Cypriaan De Rore heeft gedaan (12) en enkele ontgoocheligen opliep. Zo was het haar o.a. niet gelukt in de begrafenisregisters van de Parmesaanse kathedraal de begrafenisrechten en -kosten terug te vinden, noch het testament van de meester. Maar een van haar voornaamste ontdekkingen bestond wel in een betere lezing van de hierboven geciteerde regels . Zij leest namelijk ‘Ludovicus, fratris filius et haeres moestissimus’ (Lodewijk, zijn broers zoon en diepbedroefde erfgenaam).

Nu hadden wij, aan de hand van onze verkeerde lezing (Lodewijk = de ‘broer’ van Cypriaan) een stamboom opgesteld van de Ronsische De Rore’s en daarin dan de componist ingeschoven als broer van Lodewijk, en aangezien deze de zoon was van een Celestinus en van Hermien Bauwens hadden we de componist tot zoon van Celestinus gemaakt . Toen nu Dr. Owens in Italië het laatste huishuurcontract van de madrigalist (4 oktober 1564) ontdekte stond daar inderdaad: ‘Cypriaan zoon van wijlen Celestinus De Rore’. Ge hoort onze triomfkreet tot hier. Maar doordat Dr. Owens nieuwe lezing van de gedenksteen, van Lodewijk een ‘neef’ van de componist had gemaakt, leek het alsof onze stamboom omver zou storten. Tot onze opluchting gebeurde het niet: de madrigalist Cypriaan bleef de zoon van Celestinus I en Barbara Van Coppenolle, terwijl Lodewijk de zoon was van Cyprianus’ oudste broer Celestinus II en Hermien Bauwens. Hiermee was de hele geschiedenis der Ronsische De Rore’s ontrafeld en de Ronsische afstamming van de grote madrigalist definitief bewezen en dit dank zij de ontdekkingen van Dr. Owens.

CYPRIAANS VROEGSTE JAREN IN ITALIE.

Maar toch blijft dat grote hiaat in Cypriaans leven gapen tussen zijn fantomatische jeugd te Ronse tot de allereerste publicatie (op 26-27jarige leeftijd) van enkele van zijn madrigalen te Venetië in 1542 en tot zijn indiensttreding bij d'Este's te Ferrara, minstens sedert 6 mei 1546 (hij was toen 30-31 jaar oud).

Reeds eerder was een madrigaal bekend dat de auteur had opgedragen aan kardinaal Ippolito II d'Este, aartsbisschop van Milaan en broer van Hercules II, hertog van Ferrara, bij wie de kunstenaar tenslotte in 1546 in dienst mocht treden. In dat madrigaal schildert de sollicitant zich ('Cypriam gentem') af als een door het noodlot en de armoede achtervolgde artiest. Diezelfde indruk krijgen we ook door de publicatie van enkele brieven die in die vroege jaren (1540?—1546) uitgewisseld werden tussen begoede liefhebbers van De Rore's composities (13), nl. Ruberto Struzzi, Pallazo da Fano en Bartolomeo Cavalcanti. Uit die correspondentie blijkt dat de componist in ieder geval voor zijn indiensttreding en ook nog in de eerste maanden van zijn betrekking te Ferrara in geldnood verkeerde en zijn composities stuksgewijze aan welstellende verzamelaars verkocht en het geld ervan dringend nodig had.

Toch ontbrak het Cypriaan in deze vroege jaren niet aan bijval. Dit wordt ons duidelijk uit een sonnettenbundel van de hand van een Bresciaans geestelijke, Hieronimo Fenaruolo, waarin drie van de 6 gedichten aan de muziek van Cypriaan De Rore, leerling van Adriaan Willaert te Venetië, gewijd zijn. Deze muziek wordt erin beschreven als lieflijk en helemaal niet zwaarwichtig, maar tegelijk toch waardig, in tegenstelling tot het al te lichte genre dat toen in de lagunenstad opgang maakte (14). De sonnettenbundel van H. Fenaruolo werd in 1546 opgenomen in eente Padua gedrukte bloemlezing van dfe poëzie die tijdens de laatste jaren in Noordoost Italië in de smaak viel. Het zou de moeite lonen om na te gaan of onder de andere in 1546 te Padua gepubliceerde gedichten niet nog andere stukken op onze musicus betrekking hadden.

COMPOSITIES VOOR ZIJN FAMILIE OF ACHTERBAN.

We kunnen eindigen met de vraag of onder de bewaarde composities van Cypriaan de Rore er geen zijn die zijn band met zijn vaderstad, kapittel en de school waar hij waarschijnlijk zijn eerste opleiding kreeg en vooral met zijn familie bevestigen.

Reeds Dr. Owens had de aandacht getrokken op een nooit in druk verschenen stuk, dat volgens de beweringen van Luzzasco Luzzaschi, Cypriaans meest geliefde leerling, opgetekend staat in een notitieboekje (15 à dat Cypriaan nog zou geschreven hebben tijdens zijn jeugd in Vlaanderen. Het betreft een Maria-hymne 'Sub tuum praesidium' en op ongewone wijze in het verset ' libera nos semper, Virgo gloriosa et benedicta' (Maar bevrijd ons steeds, o roemrijke en

gezegende Maagd) vervangen door de woorden 'libera me Francisce...' (bevrijd me, Franciscus ...). Welnu, uit het stamboomonderzoek blijkt dat er in de tak die ons aanbelangt inderdaad een Franciscus voorkomt als opvolger van Celestinus' weduwe als waard in de pelgrimsherberg 'Sint Hermes', maar we ontmoeten hem verder in geen enkel document, zodat we met de vraag blijven waarom Cypriaan zo nadrukkelijk een compositie aan hem heeft gewijd.

We menen echter dat we een evenmin toendertijd gepubliceerd latijns motet mogen uitpikken dat, niettegenstaande zijn apert bijbels onderwerp, in werkelijkheid voor de huldiging van Cypriaans oudste broer Celestinus kan gecomponeerd zijn. Het motet 'Ecce odor filii mei' bevat namelijk de zegenwens die de oude Isaak uitsprak over zijn ondergekropen jongste zoon Jakob. Daarin komt de zin voor: 'Det ibi Deus de rore Coeli ...' (Moge God u laten delen in de dauw des hemels..). Wij menen dat de al te doorzichtige gelijkenis met de naam van de leden van de familie De Rore die Coelstinus heetten, reeds lang door alle leden van het kapittel en van de kapittelschool moet opgevallen zijn en mogelijks het onderwerp van grapjes vormde. We zitten namelijk in het volle humanisme. Dat verder in de tekst nog gezegd wordt: ('Wees heerser over uw broeders en dat de zonen van uw moeder zich voor u neerbuigen') maakt het stuk uitermate geschikt om opgedragen te worden aan de oudste broer van de componist en uitgevoerd ter gelegenheid van de opvolging van Coelestinus II aan het hoofd van het familiebedrijf. Het feit dat dit motet nooit in druk verscheen kan alleen maar de indruk versterken dat het evenals het 'Sub tuum praesidium' gemaakt werd voor intern gebruik.

BESLUIT.

We kunnen besluiten dat het veelvuldig voorkomen van de naam Cypriaan De Rore in een Ronsische familie in de 15-16de eeuwen, de dubbele plotse terugkeer van de kunstenaar uit Italië op ogenblikken dat te Ronse dramatische gebeurtenissen de familie van de kunstenaar in erge zorgen brachten, welke feiten vrij getrouw in de correspondentie van de meester werden weergegeven, de overeenkomst van onze bevindingen over de naam van Cypriaans vader en de bevestiging in een huurcontract van de kunstenaar te Parma, de dubbele verwantschap te Ronse van de familie De Rore met het geslacht Payen, het rijke muzikale milieu aan onze kollegiaal in die tijd en tenslotte de verbluffende gelijkenis van het familiemerk van de kunstenaar met dat der Ronsische De Rore's, de Ronsische afstamming van de componist boven elke twijfel verheffen. Bovendien blijkt hier ook duidelijk dat de naam 'De Rore' geen verlatijnsing is, maar een authentieke Vlaamse naam die nog steeds veelvuldig in de streek voorkomt. Dat is ook de reden waarom we het lidwoord met een hoofdletter spellen en de naam tweemaal met een doffe e (en niet déé rorée) uitspreken.

Wij beperken ons tot deze biografische aspecten. Het musicologisch onderzoek rond die man die zo'n machtige invloed uitoefende op de ontwikkeling van de Europese muziek, laten we aan bevoegden over (16).

VOETNOTEN

1. E. VAN DER STRAETEN, *Ala recherche du berceau de Cyprien De Rore*, in: *Guide musical*, XL, 1894, nr. 37, pp. 669-sqq.
ID., *La amusique aux Pays-Bas avant le XIXe*, VI, Brussel 1882, anastatische herdruk New-York, 1996, pp. 125-173.
2. Fr. CAFFI, *Storia della musica nella già capella ducale di San Marco in Venezia dal 1318 al 1797*, I, Venetië 1854, pp. 124-126.
3. U.ROSSI, *Sei lettere de Cipriano De Rore, con cenni biografici, Reggio nell' Emilia*, 1888.
4. Ch. BURNEY, *A genertal History of Music*, III, 1776-1789, pp. 319-320.
5. Fr. SWEERTIUS, *Athenae Belgicae, sive nomenclator Inferioris Germaniae scriptorum, qui disciplinas philosophicas, theologicas, juridicas, medicas et musicas illustrarunt*, Antwerpen, 1625, p. 201.
6. R. VAN AERDE, *Notice sur la vie et les œuvres de Cyprien De Rore, célèbre musicien malinois du XVIe siècle*, in: *Bulletin du cercle archéologique, littéraire et artistique de Malines*, XIX, 1909, pp. 93-156.
7. W.WEYLER, *Cipriano De Rore omnium musicorum princeps*, in: *Jonge muziek*, 1965, pp. 1-7; 56-66; 99-108.
ID., *Dokumenten betreffende de muziekkapel aan het hof van Ferrara*, in: *Bulletin de l'Institut historique Belge de Rome*, XX, 1939, pp. 187-ssq (= *Vlaams Jaarboek voor Muziekgeschiedenis*, I, 1939, pp. 81-ssq.)
ID., *De teksten van De Rore's madrigalen*, in: *Vlaams Jaarboek voor Muziekgeschiedenis*, IV, 1942, pp. 165-175.
8. B.MEIER, 'Rex Asiae et Ponti'. *Poklonitveno delo Cypriano de Roreja ('Rex Asiae et Ponti')*. 'A work of homage by Cyprian De Rore', in: *Muzikoloski Zbornik*, VI, 1970, pp. 5-11.
ID., *Staatskompositionen von Cyprian De Rore*, in: *Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis*, XXI, 1996, pp. 81-118.
ID., (ed.) *Cypriani De Rore opera omnia (Corpus mensurabilis musicae, XIV)*, 8 dln., Rome 1959- 1977.
ID., *Cipriano De Rore, Life and Works (Musicological Studies and Documents)*, onuitgegeven.
9. A. JOHNSON, *The liturgical music of Cipriano De Rore*, Diss. Univ. Yale, 1954, University Microfilms, 1967.
ID., *The masses of Cyprian De Rore*, in: *Journal of the American Musicological Society*, VI, 1953, pp. 227-ssq.
ID., art. *Cipriano De Rore*, in meerdere *Muziekencyclopedieën*.
10. *Naar schriftelijke en naar tekstcopieën gestaafde mededelingen door dhr. Paul MORET uit Namen*.
11. zie L. P. GACHARD. *Les archives Farnésiennes à Naples*, in: *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 3e reeks, XI.

12. JESSIE ANN OWENS, *An illuminated Manuscript of Motets by Cipriano De Rore* (München, Bayerische Staatsbibliothek, Mus. Ms. B) Diss. Princeton Univ., 1979, 2 dln, 1978.
 ID., *Music and Meaning in Cipriano De Rore's setting of 'Donec gratus eram tibi'*, in: *Studies in the History of Music*, I, 'Music and Language, New-York, 1983, pp. 95-117.
 ID., *Cipriano De Rore a Parma (1560-1565)*, *Nuovi Documenti*, in: *Rivista Italiana di Musicologia*, XI/I, 1976, pp. 3-26.
13. R.J.AGEE, *Ruberto Strozzi and the early Madrigal*, in: *Journal of the American Musicological Society*, XXXVI, 1983, pp. 1-17.
14. *Nuove Rime di diversi eccellenti Auttori, li quali se leggono sparse, hora Raccolte e Scelte con Cura et Abbondantia*. Padua, 1546, De 8 bewuste sonnetten werden uitgegeven door: R.GIAZOTTO; *Harmonici concerti in aere Venet*, Rome, 1954.
15. Thans bewaard in de *Biblioteca Ambrosiana te Milaan*.
16. Wij bevelen vooral aan:
 A.EINSTEIN, *Cipriano De Rore and the madrigal*, in: *Bulletin of the American Musicological Society*, VI, 1942, pp. 17-ssq..
 ID., *The Golden Age of the Italian Madrigal*, New-York, 1942.
 ID., *The Italian Madrigal*, 3 dln., Princeton-Oxford, 1949.

Het hierbovenstaand artikel is een synthese van onze artikels verschenen in de *Annalen van de Geschied-en Oudheidkondeige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*: 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1988, 1991, 1993, 1994.

Voorts verschenen meerdere artikels van onze hand in : *De Zuidvlaamse Kultuurkrant*, nrs 32, 33,34, 91,92,93.

De synthese is verder terug te vinden in 'Periodiek', Tweemaandelijks ledenblad van *Davidfonds Ronse*: 2006 en 2007.

N.V.D.R.: .

Dit artikel van A.Cambier werd overgenomen van het driemaandelijks tijdschrift 'Musica Sacra', uitgave van v.z.w. Musica, Vlaams Centrum voor Oude Muziek, ISSN 0771-7016. 1988, nr 3: pp.124-129